

РІВЕНЬ ЗДОРОВ'Я ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПОЗИЦІЮ РЕГІОНУ ЗА ЦИМ ПОКАЗНИКОМ У РЕЙТИНГАХ

©2021 ЛЕТУНОВСЬКА Н. Є.

УДК 614:339.97
JEL: I11; O15; R10

Летуновська Н. Є. Рівень здоров'я та фактори, що впливають на позицію регіону за цим показником у рейтингах

У статті аналізується позиція України в низці міжнародних рейтингів, що визначають рівень розвитку регіону та якість добробуту населення. Прیدлено увагу аналізу показника усвідомлення рівня здоров'я, який одержують у рамках опитування думки населення конкретної країни. Зроблено порівняння міжнародних рейтингів добробуту за наявністю чи відсутністю складової здоров'я в них при розрахунку інтегрального показника. Розкрито статистичну інформацію щодо значень цього показника в низці країн європейського регіону та в Україні. Наведено результати опитувань громадськості щодо соціально-економічного становища українських регіонів. Рівень здоров'я обраний як категоріальний фактор, залежність якого від певних чинників визначено в середовищі програми Statistica.10 за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу по чергово для сформованих чотирьох груп країн, проранжованих відповідно до значення індексу рівня самоусвідомленого здоров'я. Аналіз проводився від групи країн з найвищими значеннями індексу до країн з найнижчими значеннями: залежність між цим показником і рівнем споживання фруктів та ягід; кількістю органічних господарств і витратами на охорону здоров'я в аналізованій країні. Визначено статистичну цільову залежність між рівнем усвідомлення здоров'я та здоровим споживанням серед населення країни. Для індикатора «Кількість органічних господарств» справджується залежність лише для груп країн з нижчими позиціями в рейтингу рівня здоров'я. З підвищенням позицій у рейтингах цей фактор не є показовим і не впливає на ранжування. Зроблено висновок стосовно того, що поведінка населення, мотивація до здорового способу життя є високозначущими для формування здорового середовища в регіоні. Здійснений бібліометричний аналіз визначив подальші наукові розробки автора у визначенні ролі громадського здоров'я у формуванні добробуту регіону та територіального бренду.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток регіону, дослідження думки населення, охорона здоров'я, індикатори добробуту населення, здорове харчування.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-127-136>

Рис.: 6. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 33.

Летуновська Наталія Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент, старший викладач кафедри маркетингу, Сумський державний університет (вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна)

E-mail: n.letunovska@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8207-9178>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3103302/natalia-letunovska/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=56437713300>

UDC 614:339.97
JEL: I11; O15; R10

Letunovska N. Ye. The Level of Health and the Factors Influencing the Position of Region on this Indicator in the Rankings

The article analyzes Ukraine's position in a number of international rankings that determine the level of development of region and the quality of well-being of the population. Attention is paid to the analysis of the indicator of health level awareness, which is obtained within the framework of the survey of the opinion of the population of a particular country. A comparison of international welfare ratings by the presence or absence of a component of health in them when calculating the integral indicator is made. Statistical information on the values of this indicator in a number of countries of the European region and in Ukraine has been disclosed. The results of public surveys on the socio-economic situation of Ukrainian regions are presented. The level of health is chosen as a categorical factor, the dependence of which on certain factors is determined in the environment of the Statistica.10 software using the single-factor dispersion analysis alternately for the formed four groups of countries, which are ranked in accordance with the value of the self-conscious health level index. The analysis was conducted from the group of countries with the highest index value to the countries with the lowest values: the relationship between this indicator and the level of consumption of fruits and berries; the amount of organic farms and health care costs in the analyzed country. The statistical target relationship between the level of health awareness and healthy consumption among the population of the country is determined. For the «Number of organic farms» indicator, dependence is made only for groups of countries with lower positions in the health rating. With an increase in positions in the ratings, this factor is not indicative and does not affect the ranking itself. It is concluded that the behavior of the population, motivation for a healthy lifestyle are highly significant for the formation of a healthy environment in a region. The carried out bibliometric analysis identified further scientific developments of the author in determining the role of public health in forming the welfare of the region and the territorial brand.

Keywords: socio-economic development of region, surveying the opinion of the population, health care, indicators of the welfare of the population, healthy nutrition.

Fig.: 6. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 33.

Letunovska Nataliia Ye. – PhD (Economics), Associate Professor, Senior Lecturer, Department of Marketing, Sumy State University (2 Rymkoho-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: n.letunovska@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8207-9178>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3103302/natalia-letunovska/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=56437713300>

З час пандемії COVID-19 відбулися негативні зміни у світі, що призвели до погіршення добробуту людей у майже 150 країнах світу. Для України рейтинг щасливості 2021 р. показав зростання позицій, і, таким чином, вона опинилася на 110 місці, але, попри це, українці набагато менше почувують себе щасливими, ніж, наприклад, сусідні країни європейського регіону [1]. Рівень добробуту для багатьох людей визначається їх матеріальним станом. За результатами недавнього опитування населення України, проведеного у кінці січня – на початку лютого 2021 р., майже 70% опитаних українців оцінюють економічну ситуацію в країні як дуже погану або досить погану. Лише 2% респондентів назвали ситуацію з економічним розвитком як гарну чи дуже гарну. Було досліджено думку 2019 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України (за винятком анексованого Криму та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, враховуючи основні соціально-демографічні показники населення) [2]. Зазначимо, що, за твердженням дослідників, теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3% з імовірністю 0,95, хоча при цьому не враховується дизайн-ефект, що має значення особливо в такого роду дослідженнях, що носять крос-регіональний характер. Разом із тим, автор ставить за мету дослідити інші параметри якості життя та ключовий фактор – рівень здоров'я, що є визначальним у значній кількості оцінних інтегральних показників, що використовують у міжнародній, національній і регіональній практиках. Наприклад, при розрахунку World Happiness Index враховують такі основні параметри, як ВВП на душу населення, рівень соціальної підтримки в країні, очікувана тривалість життя, суб'єктивна думка населення щодо почуття щастя, що визначається в ході опитувань, сприйняття корупції.

Доречно зазначити, що у 2021 р. у багатьох країнах дослідники не проводили опитування населення через об'єктивні карантинні обставини, більше зосередившись на показнику ВВП на душу населення, індексі тривалості життя, соціальній підтримці та благодушності, рівні свободи в країні. Можливо, саме це посприяло тому, що Україна піднялася в рейтингу на 13 позицій. Оскільки думка населення мало враховувалася в цьому індексі через карантинні обмеження, то доцільно більше уваги приділити саме самоусвідомленню населенням власного рівня щастя, визначальним чинником якого, як показують останні тенденції у сфері охорони здоров'я, є відчуття себе здоровим.

У світовій економічній практиці для характеристики рівня життя населення певної країни використовуються інтегральний показник – індекс людського розвитку, який враховує низку критеріїв. Відмітимо, що за критеріями досліджуваного індексу в Україні кілька років поспіль високі позиції за рівнем освіти та грамотності, дещо гірші – за рівнем здоров'я та довголіття населення, найгірший стан –

економічний. Важливо те, як сприймають своє становище жителі країни. Опитування в рамках формування узагальнюючого показника індексу людського розвитку в роки пандемії також зазнало змін через неможливість опитати значну кількість респондентів з різних країн, тому наведемо дані за попередні роки, щоб простежити зміни в показниках за групою показників «Допоміжні індикатори: усвідомлення власного рівня добробуту населенням» (рис. 1).

Показники якості освіти, якості охорони здоров'я, стандартів життя, свободи вибору, дій із захисту навколишнього середовища визначаються з розрахунку відсотка тих респондентів, які відповідали, що задоволені рівнем цього показника. Професія, безпека, якість проведення вільного часу, громада, довіра до судової системи, довіра до органів влади – відповіддю «Так» на поставлене запитання. Для показника «Якість місцевого ринку праці» – за відсотком відповідей тих респондентів, які обрали варіант «Добре». Для вимірювання задоволеності рівнем життя використовують шкалу від 0 (найгірший стан) до 10 (найкращий стан).

Приділимо увагу показнику усвідомлення якості охорони здоров'я, оскільки за цим індикатором в Україні, порівняно з іншими індикаторами групи «Сприйняття індивідуального рівня добробуту», низькі значення за всі аналізовані роки видання звіту про розрахований індекс людського розвитку.

Різні аспекти оцінювання конкурентоспроможності регіонів досліджені в низці наукових робіт. Автори виокремлюють важливі, на їхню думку, параметри визначення позицій регіонів і пропонують комплексні методики оцінювання. Серед них можна виокремити роботи П. Р. Пуцентейло, О. П. Завитий [4], І. О. Іртищевой, М. І. Стегней, М. С. Михайлова [5], О. В. Сторожук [6], А. П. Безхлібної [7], О. П. Романко [8], С. С. Нестеренко [9], Л. О. Сигиди, О. А. Біловодської [10], Є. А. Зябіної, Т. В. Пімоненко, Л. В. Старченко [11], Н. Гареевої, А. Стародубової, А. Романової [12], G. Prause, T. Tuisk, O. Olaniyi [13], I. H. Сучевої, О. В. Чернишової, Т. А. Пантелеєвої [14], D. Štreimikienė, W. Strielkowski, Y. Bilan, I. Mikalauskas [15], X. Tian та ін. [16], М. Ю. Афанасьєва, А. В. Кудрова [17].

Географічно та за набором показників дослідники аналізували різні одиниці та сукупності. Додатковий аналіз за категорією «health» на онлайн-платформі SciVal дозволив виокремити певні сфери досліджень науковців з акцентуванням уваги на сфері економіки та бізнесу (рис. 2).

Бібліометричний аналіз у спеціалізованому сервісі SciVal показав, що в дослідженнях, близьких до економіки та бізнесу, наукові праці вчених більшою мірою стосуються соціо-емоційних особливостей створення багатства, сімейних цінностей (кількість праць у наукометричній базі Scopus – 525), а також

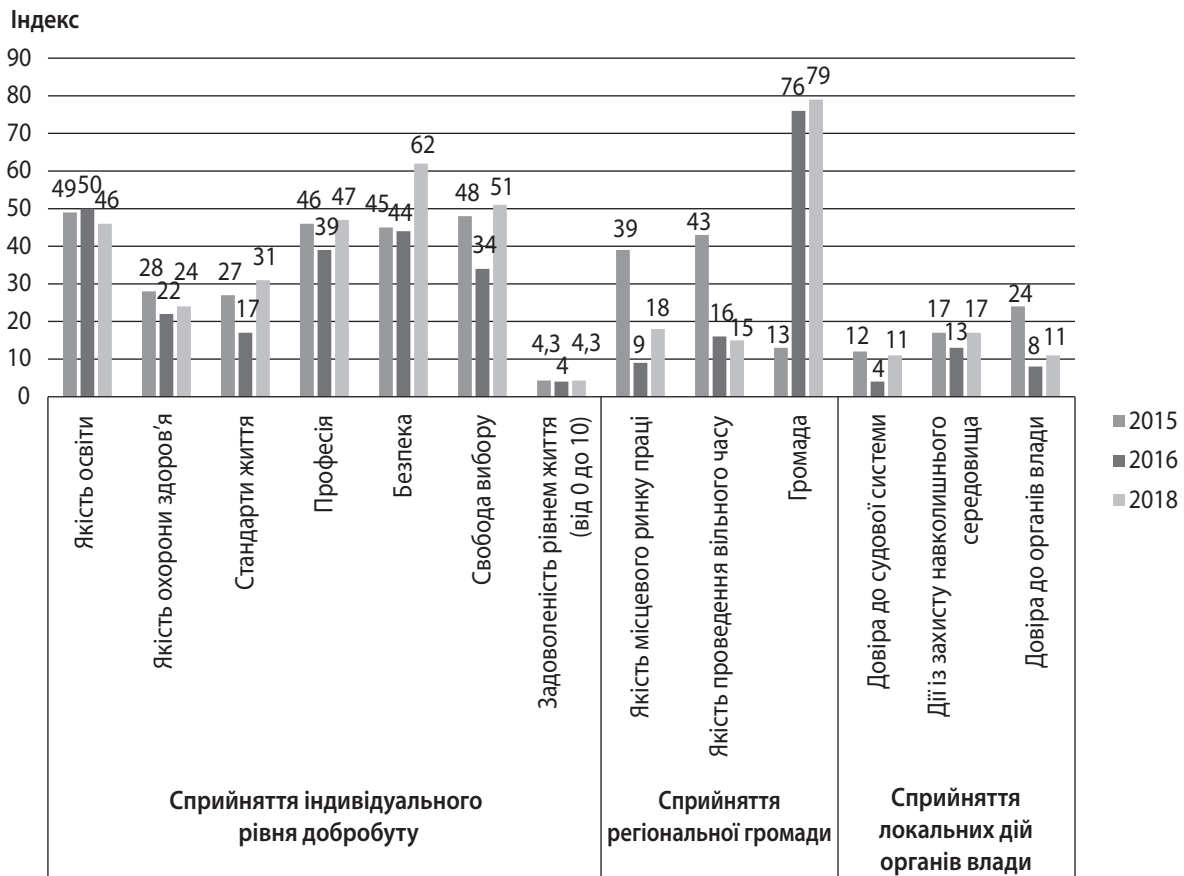


Рис. 1. Динаміка індикаторів Індексу людського розвитку України за субкатегорією «Усвідомлення власного рівня добробуту населенням»

Джерело: побудовано за даними [3].

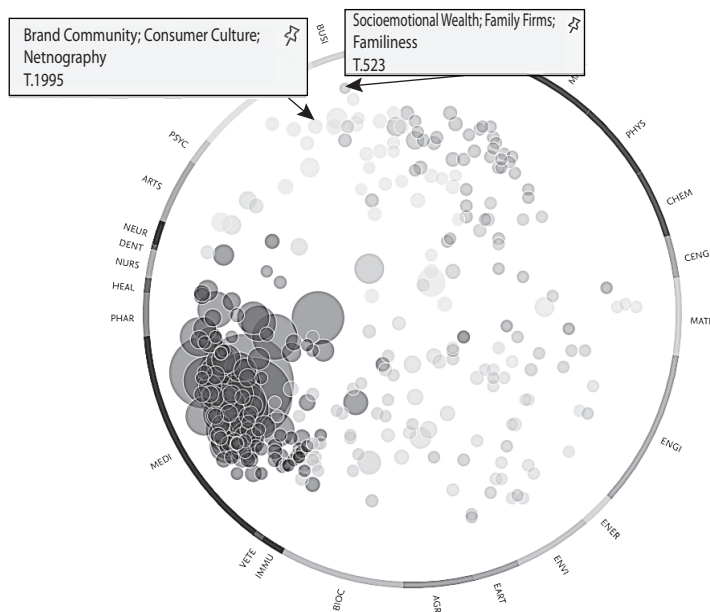


Рис. 2. Напрямки досліджень учених у сфері регіонального здоров'я

Джерело: авторська розробка в середовищі SciVal.

створення бренду територій, культури споживчої поведінки (кількість праць – 1995). Це визначає напрями подальших розробок у цій сфері та визначення

ролі громадського здоров'я у формуванні добробуту регіону та емоційного стану населення певної території, а також територіального бренду.

Здоров'я в регіоні є важливим параметром успішності та конкурентоспроможності територіальної одиниці. У низці рейтингів та підходах і методах до розрахунку показників розвитку країн чи окремих регіонів фігурує саме цей параметр (*табл. 1*).

У багатьох показниках індикатори поділяються на об'єктивні та суб'єктивні. Зокрема, для Індексу процвітання індикатори субкатегорії «Охорона здоров'я» базуються на 11 рівнозважених показниках, з яких дев'ять об'єктивні та два суб'єктивні, коли це стосується визначення параметрів психічного стану суспільства.

Поглянемо на громадське здоров'я в країні як на параметр, який знаходиться під впливом інших змінних, які ми введемо в систему. Зокрема, регіональне здоров'я формується під впливом трьох важливих складових регіону – місцеві жителі та їх поведінка; місцевий бізнес і його діяльність; місцеві органи самоврядування та життєзабезпечення територіальної одиниці. З цих позицій проаналізуємо, як ці три складові, виражені через певні індикатори, впливають на стан здоров'я в регіоні та чи впливають взагалі.

Поглянемо на те, як оцінюють рівень здоров'я жителі ряду країн європейського регіону. Зокрема нас цікавить та частка населення цих країн, яка оцінила свій стан здоров'я як гарний і дуже гарний. Відповідний показник проаналізований і для України (*рис. 3*).

Порівняємо інші важливі статистичні індикатори для певних країн з *рис. 3*. Країни обрані відповідно до наявних даних, що є порівнюваними зі статистичною інформацією за тими ж показниками, що і в Україні. Наприклад, обсяги споживання фруктів та ягід за джерелом [24]. Узагальнені вихідні дані для подальшого аналізу в програмі Statistica 10 наведено в *табл. 2*. В аналіз поряд з країнами – членами ЄС включена Албанія, яка цікава тим, що є офіційним кандидатом на вступ до ЄС з 2014 р. і для неї примітною є особливість щодо найвищого (150 кг на особу на рік) споживання фруктів та ягід населенням. Усі країни поділено на чотири групи із різними інтервальними значеннями рейтингового показника, що пояснюється специфікою вибірки. Перша група – значення відсоткового індикатора рівня здоров'я на рівні «гарний» і «дуже гарний»: від 45 до 50. Друга група – значення від 51 до 70. Третя група – значення від 71 до 80. Четверта група – значення більше 80.

Проведемо ANOVA-аналіз категоріального фактора «Рівень здоров'я», згрупованим за описаними вище принципом і залежних змінних за трьома стовпцями *табл. 2*. *Рис. 4* показує результати дисперсійного аналізу для змінних «Рівень здоров'я» та «Обсяги споживання фруктів та ягід».

Таблиця 1

Аналіз індикаторів добробуту населення в контексті врахування параметра здоров'я, що використовують у міжнародній практиці

Назва показника (міжнародна абревіатура)	Включення складової здоров'я	Рік розроблення	Кількість країн	Кількість змінних у показнику
ВВП (GDP)	Ні	1934	Усі	1
Екологічно адаптований чистий внутрішній продукт	Ні	1993	179	3
Індекс скоригованих чистих заощаджень (NAS)	Ні	2000	Усі	3
Індекс процвітання (Index of Legatum Institute)	Так	2008	149	104 у дев'яти категоріях
Індексу реального прогресу (GPI)	Так	1995	59	26
Індекс соціального прогресу (SPI)	Ні	2015	161	12
Індекс якості життя (EIU)	Так	2013	111	9
Індекс кращого життя (BLI)	Так	2011	38	24
Індекс процвітання (LPI)	Так	2007	142	89
Індекс живої планети (LPI)	Так	1970	Усі	1100
Екологічний слід (EF)	Так	1995	Усі	6
Індекс екологічної ефективності (EPI)	Так	2006	180	16
Індекс глобальної конкурентоспроможності	Так	2004	141	12
Готовність до епідемії (GHSI)	Так	2019	195	7
Індекс соціального розвитку (SPG)	Так	2013	163	12

Джерело: узагальнено та систематизовано за [18–21].

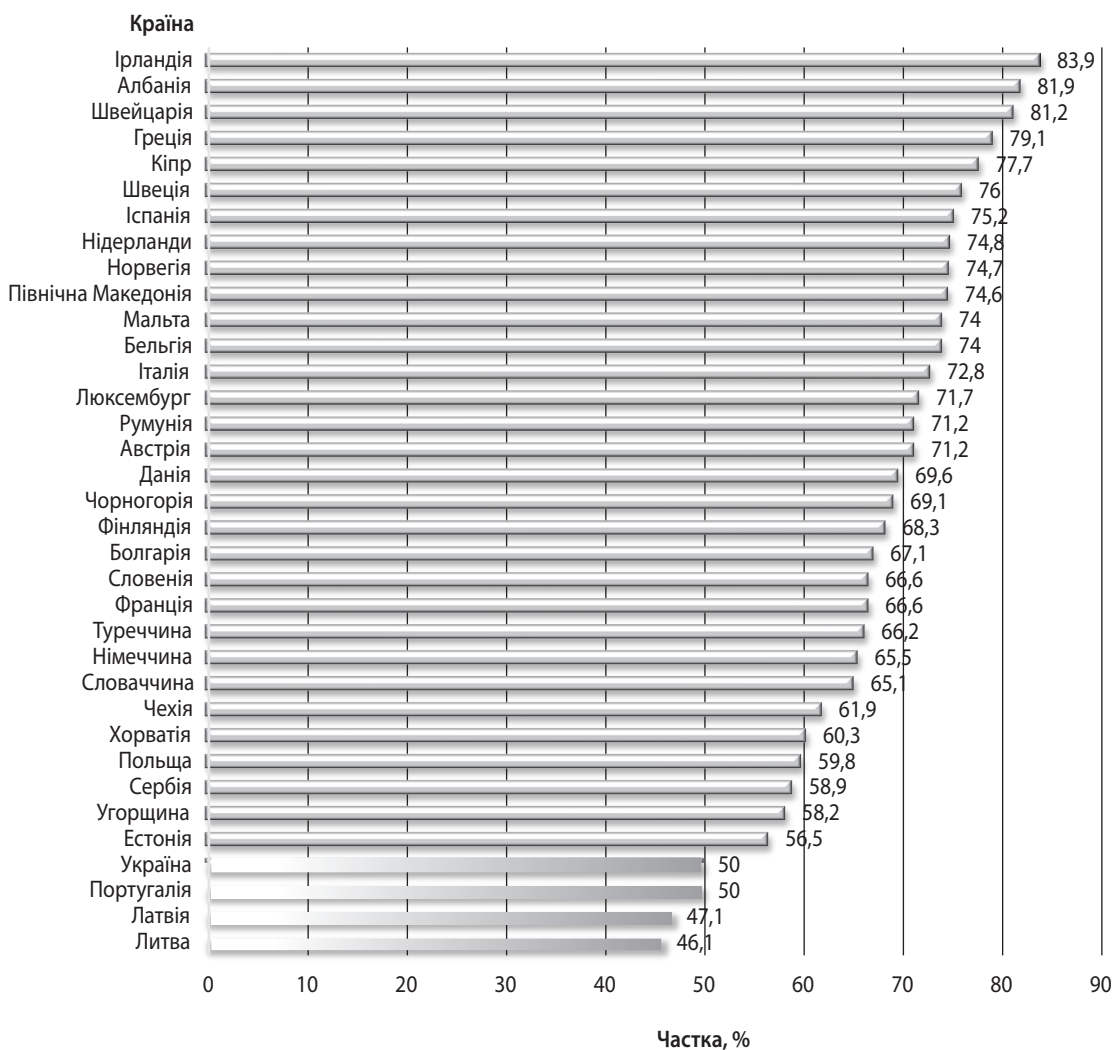


Рис. 3. Частка населення з рівнем самоусвідомлюваного здоров'я «гарний» і «дуже гарний» у 2019 р.

Джерело: побудовано за даними [22; 23].

Відповідно табл. 3 демонструє розрахункові значення проведеного ANOVA-аналізу. Значення поділені саме на чотири групи із заданими інтервалами (наприклад, укрупнено для групи від 51 до 70), оскільки крайнє значення починається з 47,1, а далі вибірка включає переважно країни із значеннями від 51 до 70, що формують одну групу досліджень. Інші позиції у країн зі значеннями рівня здоров'я вище 71 та до рівня 80.

У нижньому рядку табл. 3 вказано суму квадратів, кількість ступенів свободи та середні квадрати для помилки (внутрішньогрупової мінливості). На рядок вище – аналогічні показники для досліджуваного фактора (у нашому випадку – «Рівень здоров'я», а також критерій F (відношення середніх квадратів ефекту до середніх квадратів помилки) та рівень його статистичної значущості. Те, що дія досліджуваного фактора «Споживання фруктів, ягід» виявилася статистично значущою, показує виділення жирним шрифтом у табл. 3.

Аналогічний аналіз проведено для категорій «Кількість органічних господарств» і «Витрати на охорону здоров'я» (рис. 5, рис. 6).

Як графічне відображення, так і результати в таблицях, аналогічних до розрахунків у табл. 3, показують, що інші два порівнювані показники не є статистично значущими у визначенні залежності в зростанні показника «Усвідомленого рівня здоров'я» для країн – лідерів рейтингу. Деяку закономірність простежуємо для країн групи 1 та 2 зі значеннями показника рівня здоров'я до 70, коли середній показник кількості органічних господарств і витрат на охорону здоров'я зростає також, але ця закономірність не простежується для країн, що займають найвищі позиції в рейтингу. З цього можемо зробити висновок, що такі фактори, як поведінка населення, прагнення до здорового способу життя, готовність і реальні обсяги споживання фруктів та ягід є вирішальними (лише як одна з ознак правильної та «здорової» поведінки) та більш значущими для формування здорового середовища в країні чи регіоні [30; 31]. Такі висновки підтверджуються даними статистики, які констатують той факт, що у світі кожна п'ята людина помирає через проблеми зі здоров'ям. Україна знахо-

Вихідні дані для порівняння країн за категоріальним фактором «Рівень здоров'я»

Країна	Обсяги споживання фруктів та ягід, кг на 1 особу на рік	Кількість органічних господарств, шт.	Витрати на охорону здоров'я, % від ВВП
Латвія	48,27	4 178	6
Португалія	56	5 637	9
Україна	58,7	510	7
Угорщина	48	5 136	6,9
Польща	56	18 655	6,5
Чехія	60	4 694	7,2
Німеччина	72	34 136	11,2
Франція	96	36 691	11,3
Болгарія	59	6 213	8,1
Фінляндія	71	5 129	9,2
Австрія	90	26 842	10,4
Румунія	91	9 277	5,2
Італія	121	70 561	8,8
Нідерланди	96	1 867	10,1
Іспанія	99	41 838	8,9
Греція	133	30 124	7,8
Швейцарія	93,6	7 284	8
Албанія	150	140	7

Джерело: складено за даними [22; 24–29].

Рівень здоров'я; LS Means
 Current effect: $F(3, 14)=10,336, p=,00075$
 Effective hypothesis decomposition
 Vertical bars denote 0,95 confidence intervals

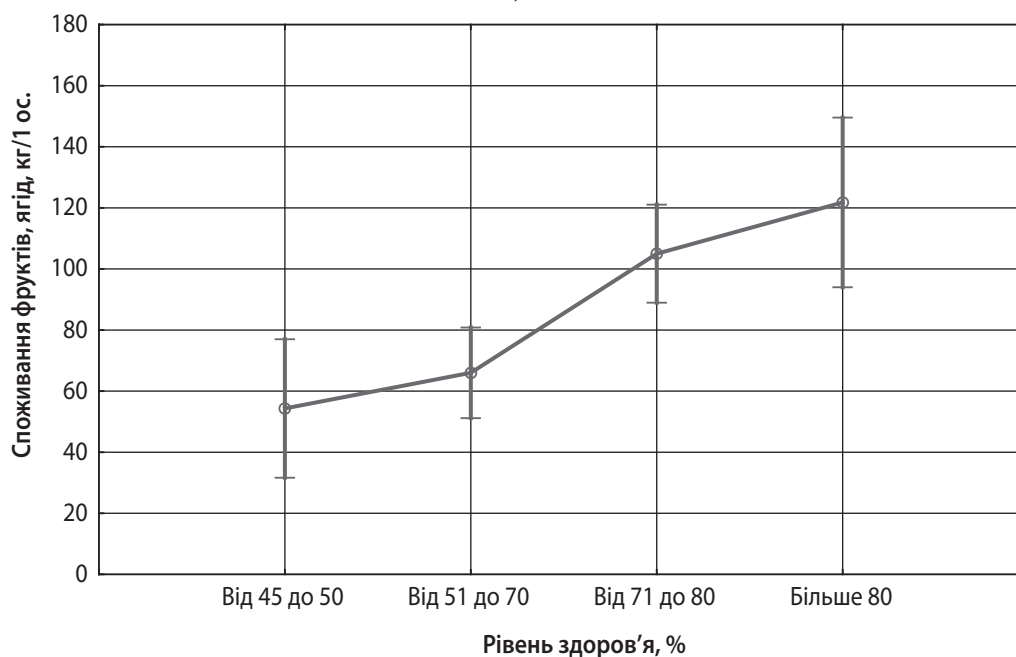


Рис. 4. Графічне відображення дисперсійного аналізу для параметрів «Рівень здоров'я» та «Обсяги споживання фруктів, ягід»

Вихідні дані для порівняння країн за категоріальним фактором «Рівень здоров'я»

Effect	SS	Degr. of Freedom	MS	F	p
Intercept	105432,8	1	105432,8	314,2497	0,000000
Рівень здоров'я	10403,8	3	3467,9	10,3364	0,000755
Error	4697,1	14	335,5		

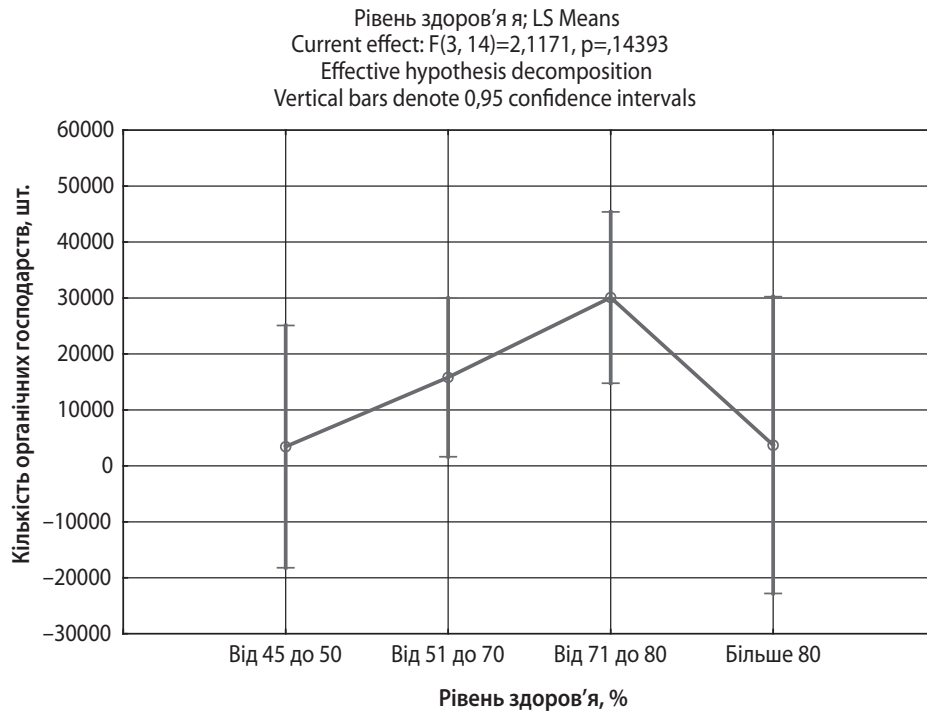


Рис. 5. Графічне відображення дисперсійного аналізу для параметрів «Рівень здоров'я» та «Кількість органічних господарств»

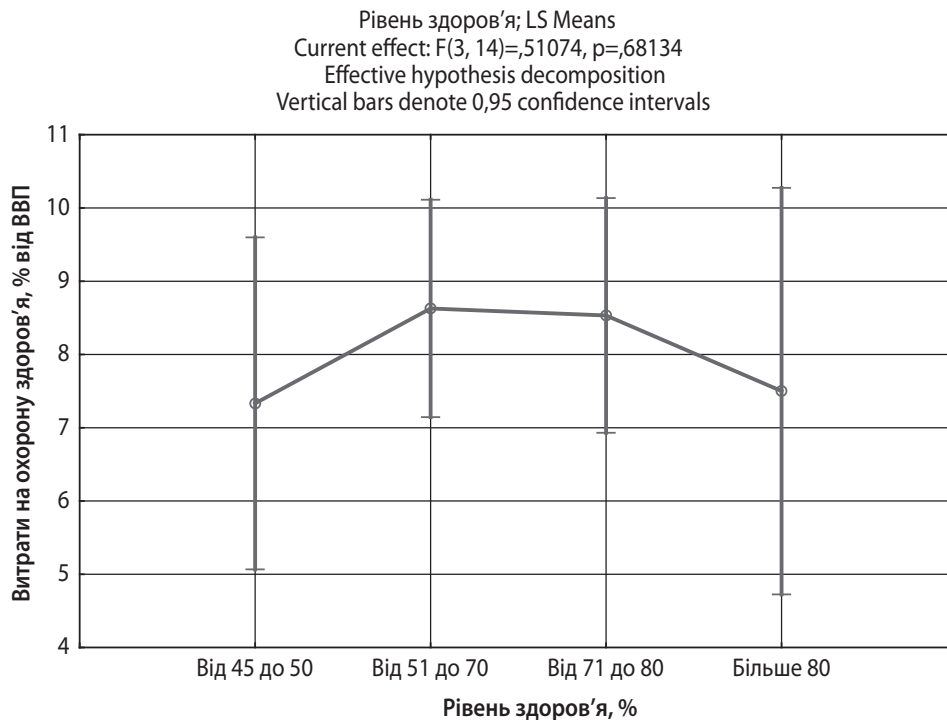


Рис. 6. Графічне відображення дисперсійного аналізу для параметрів «Рівень здоров'я» та «Витрати на охорону здоров'я»

диться в десятці країн із найвищим ризиком смертності від нездорового харчування.

ВИСНОВКИ

Зважаючи на те, що для нижчих груп за рейтингом «Рівень здоров'я» усе ж значущим фактором вирівнювання позицій є кількість органічних господарств, варто зазначити, що в Україні у 2020 р. на 17% зросла кількість операторів органічного виробництва. На 33% збільшилася кількість переробників органічної продукції та на 7% зросла кількість виробників, які вже мають відповідний маркований органічний продукт. Збільшення обсягу виробництва органічної продукції та розширення сегмента органічного бізнесу є критеріями економічного зростання країни [32]. Найбільш популярними органічними продуктами серед населення України залишаються молоко, крупи та борошно [33]. На жаль, поки що економічна нерівність є вагомим фактором для недотримання принципів здорового харчування із достатнім споживанням фруктів та овочів серед українського населення. Розгляд цього питання є перспективою подальших наукових розробок автора. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Корнієнко А. «Всесвітній звіт щастя-2021»: за рік пандемії Україна піднялася в рейтингу, але досі відстає від сусідніх країн // Радіо «Свобода». 19.03.2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukraina-reyting-shchastya-2021/31159705.html>
2. 70% українців вважають економічну ситуацію в країні дуже поганою – опитування // Економічна правда. 09.02.2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/02/9/670838/>
3. Human Development Report. URL: <http://hdr.undp.org/>
4. Пуцентейло П. Р., Завитий О. П. Особливості формування стратегії управління економічним розвитком регіону. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2017. № 27. С. 298–308. URL: <http://188.190.33.55:7980/jspui/bitstream/123456789/2458/1/PB-27-298-308.pdf>
5. Іртіщева І. О., Стегней М. І., Михайлов М. С. Методичні підходи до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С. 586–593. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/89.pdf
6. Сторожук О. В. Інноваційний розвиток регіону в умовах цифрової трансформації економіки // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України» (м. Кропивницький, 14 квітня 2020 р.). Кропивницький, 2020. С. 95–99.
7. Безхлібна А. П. Особливості формування конкурентоспроможності регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 315–319. URL: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/62.pdf>
8. Романко О. П. Методи та способи здійснення оцінки конкурентоспроможності регіону: світова практика і український досвід. *Економіка та держава*. 2018. № 4. С. 42–45. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2018/11.pdf
9. Нестеренко С. С. Методичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності регіону і регіональних конкурентних переваг. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 41. С. 11–16. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-41-2>
10. Сигида Л. О., Біловодська О. А. Позиціонування регіону на основі оцінки його маркетингової привабливості // *Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств*: монографія / за наук. ред. Ю. С. Шипуліної. Суми: ТОВ «Папірус», 2012. С. 359–371.
11. Ziabina Ye., Pimonenko T., Starchenko L. Energy Efficiency of National Economy: Social, Economic and Ecological Indicators. *SocioEconomic Challenges*. 2020. Vol. 4. Is. 4. P. 160–174. DOI: [https://doi.org/10.21272/sec.4\(4\).160-174.2020](https://doi.org/10.21272/sec.4(4).160-174.2020)
12. Gareeva N., Starodubova A., Romanova A. The region's competitiveness assessment on the basis of "sustainable development" concept // IOP Conference Series: Materials Science and Engineering. 2020. Vol. 890 / International Scientific Conference on Socio-Technical Construction and Civil Engineering (STCCE – 2020). 29 April – 15 May 2020, Kazan, Russian Federation. DOI: 10.1088/1757-899X/890/1/012189.
13. Prause G., Tuisk T., Olaniji O. Between sustainability, social cohesion and security. Regional development in North-Eastern Estonia. *Journal of Entrepreneurship and Sustainability*. 2019. Vol. 6. Is. 3. P. 1235–1254. DOI: 10.9770/jesi.2019.6.3(13).
14. Human capital as a base for regional development: a case study / I. N. Sycheva, O. V. Chernyshova, T. A. Panteleeva et al. *International Journal of Economics and Business Administration*. 2019. Vol. VII. Special Issue 1. P. 595–606. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/227992366.pdf>
15. Štreimikienė D., Strielkowski W., Bilan Y., Mikalauskas I. Energy dependency and sustainable regional development in the Baltic States – a review. *Geographica Pannonica*. 2016. Vol. 20. Is. 2. P. 79–87. DOI: 10.18421/GP20.02-04.
16. The effects of household consumption pattern on regional development: a case study of Shanghai / X. Tian, Y. Geng, H. Dai, T. Fujita et al. *Energy*. 2016. Vol. 103. P. 49–60. DOI: 10.1016/j.energy.2016.02.140.
17. Afanasyev M. Y., Kudrov A. V. Estimates of economic complexity in the structure of the regional economy. *Montenegrin Journal of Economics*. 2020. Vol. 16. Is. 4. P. 43–53. DOI: 10.14254/1800-5845/2020.16-4.4.
18. Рейтинг стран мира по индексу глобальной конкурентоспособности. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index>
19. Нестерова О. А., Пожарницкая О. В. Оценка благосостояния с позиции устойчивого человеческого развития: возможности международных индексов. *Вопросы инновационной экономики*. 2018. Т. 8. № 3. С. 335–348. DOI: 10.18334/vines.8.3.39338.

20. Улубекова Г. Рейтинг готовности стран к эпидемии: расчеты и реальность. URL: <https://roscongress.org/materials/rejting-gotovnosti-stran-k-epidemii-rascheti-i-realnost/>
21. Рейтинг стран мира по уровню социального прогресса. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/social-progress-index>
22. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
23. Лиштва О. Самооцінка стану здоров'я населенням України. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=768&>
24. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : статистичний збірник. Київ, 2020. 60 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/Zb_bsp2019.pdf
25. Consumption of food products. URL: <https://www.csb.gov.lv/en/statistics/statistics-by-theme/social-conditions/household-budget/key-indicator/consumption-food-products>
26. Швейцарцы обожают не только экзотические фрукты, но и местные овощи // Наша газета. 31.10.2007. URL: <https://nashagazeta.ch/news/le-coin-du-gourmet/8850>
27. Потребление по-швейцарски. URL: https://inostranets.ru/archive/2019/1214_23/art_stra_swiss.shtml
28. Лук'янчук Є. Рахуємо чужі гроші: де послуги у сфері охорони здоров'я найдешевші, а де – найдорожчі? // Аптека. № 47. 09.12.2019. URL: <https://www.apteka.ua/article/524775>
29. Рейтинг стран мира по уровню расходов на здравоохранение. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-health-expenditure>
30. Летуновська Н. Є., Сигида Л. О. Маркетингові дослідження як інструмент визначення стратегічних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства у сфері товарної політики. *Бізнес Інформ*. 2019. № 4. С. 97–105. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-4-97-105>
31. Летуновська Н. Є. Соціальні інновації підприємств в умовах трансформаційної економіки. *Інноваційна економіка*. 2013. № 4. С. 107–112.
32. За рік кількість операторів органічного виробництва в Україні зросла майже на 20% // AgroPolit.com. 27.11.2020. URL: <https://agropolit.com/news/18781-za-rik-killist-operatoriv-organichnogo-virobnitstva-v-ukrayini-zroslo-mayje-na-20>
33. Названо найуживаніші органічні продукти в Україні // AgroPolit.com. 10.08.2020. URL: <https://agropolit.com/news/17490-nazvano-nayujivanishi-organichni-produkti-v-ukrayini>

REFERENCES

- Afanasyev, M. Y., and Kudrov, A. V. "Estimates of economic complexity in the structure of the regional economy". *Montenegrin Journal of Economics*, vol. 16, no. 4 (2020): 43-53. DOI: 10.14254/1800-5845/2020.16-4.4
- "Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naselenniam Ukrainy" [Balances and consumption of the main food products by the population of Ukraine]. Kyiv, 2020. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/Zb_bsp2019.pdf

- Bezkhlibna, A. P. "Osoblyvosti formuvannia konkurentospromozhnosti rehionu" [Features of Forming the Region Competitiveness]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 19 (2017): 315-319. <http://globalnational.in.ua/archive/19-2017/62.pdf>
- "Consumption of food products". <https://www.csb.gov.lv/en/statistics/statistics-by-theme/social-conditions/household-budget/key-indicator/consumption-food-products>
- Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- Gareeva, N., Starodubova, A., and Romanova, A. "The region's competitiveness assessment on the basis of "sustainable development" concept". *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, vol. 890. Kazan, Russian Federation, 2020. DOI: 10.1088/1757-899X/890/1/012189
- "Human Development Report". <http://hdr.undp.org/>
- Irtysheva, I. O., Stehnei, M. I., and Mykhailov, M. S. "Metodychni pidkhody do otsinky rivnia innovatsiinoho rozvytku rehionu" [Methodological Approaches to Assess the Level of Innovative Development in the Region]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 16 (2018): 586-593. https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/89.pdf
- Kornienko, A. "«Vsesvitnii zvit shchastia-2021»: za rik pandemii Ukraina pidnialasia v reitynhu, ale dosi vidstaie vid susidnikh krain" ["World Happiness Report 2021": During the Year of the Pandemic, Ukraine Rose in the Rankings, but Still Lags Behind Neighboring Countries]. Radio «Svoboda». March 19, 2021. <https://www.radiosvoboda.org/a/ukraina-reityng-shchastia-2021/31159705.html>
- Letunovska, N. Ye. "Sotsialni innovatsii pidpriemstv v umovakh transformatsiinoy ekonomiky" [Social Innovations of Enterprises in a Transformational Economy]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 4 (2013): 107-112.
- Letunovska, N. Ye., and Syhyda, L. O. "Marketynhovi doslidzhennia yak instrument vyznachennia stratehichnykh napriamiv innovatsiinoho rozvytku promyslovoho pidpriemstva u sferi tovarnoi polityky" [Marketing Researches as the Instrument for Determining the Strategic Directions of Innovative Development of an Industrial Enterprise in the Sphere of Product Policy]. *Biznes Inform*, no. 4 (2019): 97-105. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-4-97-105>
- Lukianchuk, Ye. "Rakhuiemo chuzhi hroshi: de posluhy u sferi okhorony zdorovia naideshevshi, a de - naidorozhchi?" [We Count Other People's Money: Where are Health Care Services the Cheapest and Where are the Most Expensive?]. *Apteka*. No. 47. December 09, 2019. <https://www.apteka.ua/article/524775>
- Lyshtva, O. "Samootsinka stanu zdorovia naselenniam Ukrainy" [Self-assessment of the State of Health of the Population of Ukraine]. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=768&>
- "Nazvano naiuzhyvanishi orhanichni produkty v Ukraini" [Named the Most Commonly Used Organic Products in Ukraine]. AgroPolit.com. August 10, 2020. <https://agropolit.com/news/17490-nazvano-nayujivanishi-organichni-produkti-v-ukrayini>
- Nesterenko, S. S. "Metodychni aspekty otsiniuvannia konkurentospromozhnosti rehionu i rehionalnykh konkurentnykh perevah" [Methodological Aspects of

- Assessment of Regional Competitiveness and Regional Competitive Advantages]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 41 (2021): 11-16.
DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-41-2>
- Nesterova, O. A., and Pozharnitskaya, O. V. "Otsenka blagosostoyaniya s pozitsii ustoychivogo chelovecheskogo razvitiya: vozmozhnosti mezhdunarodnykh indeksiv" [Assessing Well-Being from the Perspective of Sustainable Human Development: The Potential of International Indices]. *Voprosy innovatsionnoy ekonomiki*, vol. 8, no. 3 (2018): 335-348.
DOI: 10.18334/vinec.8.3.39338
- "Potrebleniye po-shveysarski" [Swiss-style Consumption]. https://inostranets.ru/archive/2019/1214_23/art_stra_swiss.shtml
- Prause, G., Tuisk, T., and Olaniyi, O. "Between sustainability, social cohesion and security. Regional development in North-Eastern Estonia". *Journal of Entrepreneurship and Sustainability*, vol. 6, no. 3 (2019): 1235-1254.
DOI: 10.9770/jesi.2019.6.3(13)
- Putsenteilo, P. R., and Zavytii, O. P. "Osoblyvosti formuvannya stratehii upravlinnia ekonomichnym rozvytkom rehionu" [Peculiarities of the Formation of a Strategy for Managing Economic Development in the Region]. *Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika*, no. 27 (2017): 298-308. <http://188.190.33.55:7980/jspui/bitstream/123456789/2458/1/PB-27-298-308.pdf>
- "Reyting stran mira po indeksu globalnoy konkurentosposobnosti" [Ranking of Countries in the World According to the Global Competitiveness Index]. <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index>
- "Reyting stran mira po urovnyu raskhodov na zdravookhraneniye" [Ranking of Countries in the World by the Level of Health Care Costs]. <https://gtmarket.ru/ratings/global-health-expenditure>
- "Reyting stran mira po urovnyu sotsialnogo progressa" [Rating of the Countries of the World in Terms of Social Progress]. <https://gtmarket.ru/ratings/social-progress-index>
- Romanko, O. P. "Metody ta sposoby zdiisnennia otsinky konkurentospromozhnosti rehionu: svitova praktyka i ukrainskyi dosvid" [Methods and Methods for Assessing Competitiveness Region: World Practice and Ukrainian Experience]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 4 (2018): 42-45. http://www.economy.in.ua/pdf/4_2018/11.pdf
- "Shveysartsy obozhayut ne tolko ekzoticheskiye frukty, no i mestnyye ovoshchi" [The Swiss Love Not Only Exotic Fruits, but Also Local Vegetables]. *Nasha gazeta*. October 31, 2007. <https://nashagazeta.ch/news/le-coin-du-gourmet/8850>
- Storozhuk, O. V. "Innovatsiyni rozvytok rehionu v umovakh tsyvrovoi transformatsii ekonomiky" [Innovative Development of the Region in the Conditions of Digital Transformation of Economy]. *Konkurentospromozhna model innovatsiynoho rozvytku ekonomiky Ukrainy*. Kropyvnytskyi, 2020. 95-99.
- Streimikiene, D. et al. "Energy dependency and sustainable regional development in the Baltic States – a review". *Geographica Pannonica*, vol. 20, no. 2 (2016): 79-87.
DOI: 10.18421/GP20.02-04
- Sycheva, I. N. et al. "Human capital as a base for regional development: a case study". *International Journal of Economics and Business Administration*, vol. VII, sp. is. 1 (2019): 595-606. <https://core.ac.uk/download/pdf/227992366.pdf>
- Syhyda, L. O., and Bilovodska, O. A. "Pozytsionuvannya rehionu na osnovi otsinky yoho marketynhovo pryablyvosti" [Positioning of the Region Based on the Assessment of Its Marketing Attractiveness]. In *Mekhanizm upravlinnia potentsialom innovatsiynoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv*, 359-371. Sumy: TOV «Papyrus», 2012.
- Tian, X. et al. "The effects of household consumption pattern on regional development: a case study of Shanghai". *Energy*, vol. 103 (2016): 49-60.
DOI: 10.1016/j.energy.2016.02.140
- Ulubekova, G. "Reyting gotovnosti stran k epidemii: raschety i realnost" [Rating of Countries' Preparedness for the Epidemic: Calculations and Reality]. <https://roscongress.org/materials/rejting-gotovnosti-stran-k-epidemii-raschety-i-realnost/>
- "70% ukraintsiv vvazhaiut ekonomichnu sytuatsiiu v kraini duzhe pohanoi - opytuvannya" [70% of Ukrainians Consider the Economic Situation in the Country Very Bad - Poll]. *Ekonomichna pravda*. February 09, 2021. <https://www.epravda.com.ua/news/2021/02/9/670838/>
- "Za rik kilkist operatoriv orhanichnogo vyrobnytstva v Ukraini zrosla maizhe na 20%" [During the Year, the Number of Operators of Organic Production in Ukraine Increased by Almost 20%]. *AgroPolit.com*. November 27, 2020. <https://agropolit.com/news/18781-za-rik-kilkist-operatoriv-organichnogo-virobnitstva-v-ukrayini-zroslo-mayje-na-20>
- Ziabina, Ye., Pimonenko, T., and Starchenko, L. "Energy Efficiency of National Economy: Social, Economic and Ecological Indicators". *SocioEconomic Challenges*, vol. 4, no. 4 (2020): 160-174.
DOI: [https://doi.org/10.21272/sec.4\(4\).160-174.2020](https://doi.org/10.21272/sec.4(4).160-174.2020)